

Nåsvargen

DECEMBER 1999 * NÅS HEMBYGDSFÖRENING * PRIS 30 KR.

**FYRA SLAKTARE FRÅN VÅRT 1900-TAL
HERMAN BLOMBERG, JAKOBSSON, TYSK
ERIK ERIKSSON, KURT HÖGQVIST.**

Foto från Bojan Larssons arkiv

ANDRA SIDANS VARGTJUT

kommer från Åke

(ÅRTUSENDETS SISTA !)

Just nu är året 5760 för judar, 1420 för muslimer, 2126 för tibetaner och för oss i Nås 1999, millenniumets sista år. Vi är mitt uppe i en period av förändringar. Jobb försvinner och andra kommer till. Inom kommunen är 4.8 % öppet arbetslösa, 17 % inskrivna vid arbetsförmedlingen. Senaste uppgifter ger vid handen att befolkningen i Nås utgjorde 1020 personer. Bland dessa var antalet pensionärer 28,3 %, en stor andel. Men Nås är en bygd, full av aktiviteter. Vid bygdegården lockas många av olika studiecirkel inom bl.a. IT, data. Musiklivet - körer, spelmannslag, Mylla - är glädjande nog mycket levande. Nall-Lasse jobbar med nåsmålet. Sockenföreningen börjar komma igång. Har du idéer för den, ring Bajer Curt Larsson/Ulf Närsjö tel 30123.

Sammankomsterna med Nås Hembygdsförening vid hembygdsgården och i Vinberget har varit väl besökta. Likaså Nils Eriks mila i Gräsberget. Föreningen har som gåva fått bl.a. en lada från Nils Hamberg, Matilda Hellstens bibel från Anna Brita Carlsson, en flottarbåt från Sjö Bertil.

Hembygdsföreningen har utdelat stipendier ur Gunnar Tysks minnesfond till två välförtjänsta personer: Gästgivar Erik Andersson, som i ord och artiklar kunnigt och målande berättar om livet i trakten samt Gästgivar Erik Larsson, ledare för olika grupper av spelmän som förgyller sammankomster av skilda slag.

Vi har bl.a. via Näsvargen agerat för att skyltar med finnbyarnas svenska namn kompletteras med byarnas gamla finska. Nu hoppas vi, att tillsammans med andra krafter, snart kunna realisera följande:

Det har att göra med att informera om Nås. Och det har också att göra med skyltar. Ni känner väl till att informationstavlor finns på många ställen utanför Nås. Dessa ger inte bara ett namn utan även extra information, lite historik. Några exempel på vad sådana informationsskyltar i Nås skulle kunna behandla: kyrkan, gamla marknadsplatsen nära kyrkan, tingshuset, sockenmagasinet, olika skolor, de båda arkiven, broar, både de som finns och de som är borta, försvunna byar som t.ex. Utbyn, Linda, Axön, nu levande byar och boställen som t.ex. Hjärpholn, Orrbacken, fåbodstigar, kyrkstigar, finnställen, finnmarksvägen Lindesnäs-Laxtjärn; sågar, ben- och skvaltkvarnar och mycket annat.

Projektet är naturligtvis ambitiöst, det innebär en hel del arbete. Vi behöver medarbetare. Är du intresserad av att hjälpa till, kontakta sockenföreningen Bajer Curt/Ulf tel 30123 eller Åke tel 30048

I förra numret av Näsvargen hade vi en förteckning över var de för Nås typiska dörrarna med "kjol" finns. Vi tog tyvärr inte med Nugoses och Jönses på Heden (två dörrar på vartdera stället) inte heller uthuset bakom Ordenshuset.

Så får vi önska våra läsare ett alldeles speciellt **Gott nytt år** och hoppas att Näsvargen kan ge någon avkoppling i helgrådskan.

Åke

Biodling förr, lite fakta från Kästepers Nils.

Biodlingen har gamla anor i Nås. I början av 1900-talet hade en doktor två bikupor av halm. Honungen då var apoteksvara. Allmänna intresset för biodling vaknade senare. Omkring

1950-60 var vi sju biodlare i Nås, Josepers Lars, Skräddare Lindgren, Sven Brus, Bons Birger, Stark Axel, Rälg Erik och jag själv. Även kyrkoherde Heimgård hade en bikupa. Biodlarföreningen samlades en gång om året, oftast i Utanhed hos Josepers Lars, för kontroll av konsistens och smak av honungen. Jag

hörde aldrig något klagomål på vår honung från Nås. En del fick sluta med biodlingen för de tålde inte sticken. För min del, har jag aldrig haft några besvär trots otaliga stick.

En gång blev jag kallad att ta in en svärm som slagit ner på kyrkogården. Mina barnbarn, tre och sex år, ville följa med och se hur det gick till, så vi åkte iväg i Saaben.

När vi skulle hem var bakluckan för trång för svärmkupan, så jag måste sätta den inne i bilen. Barnen hade tydligen kommit åt ribban som täckte flustret, så innan vi kom hem så hade vi fullt med bin flygande omkring oss. Jag skrek åt dem att sitta absolut stilla, och märkligt nog så fick ingen av oss något stick. Jag

hoppas att intresset för biodling vaknar igen. då bina har en stor uppgift att fylla för pollineringen, dessutom är det en trevlig hobby.

Nås biodlarförening har möte på Café Centrum med inbjudna från närliggande föreningar. Foto från 1940-talet

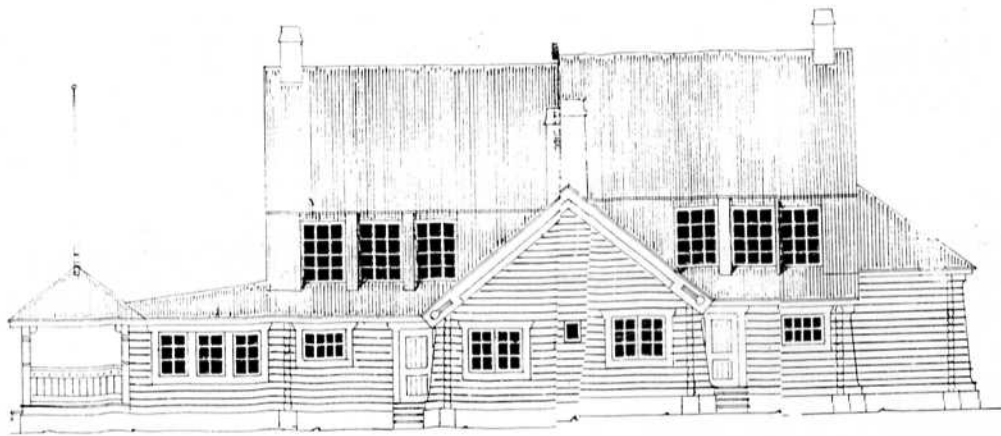
.....KANSKE ÄR DETTA
DITT DRÖMHUS...
KONTAKTA OSS VI BYGGER I

IIJULBÄCKS
BYGG IIB
TEL.0281-30172

GULLBRANDS REVALJA. Grop Lars Halvarsson var hans riktiga namn.

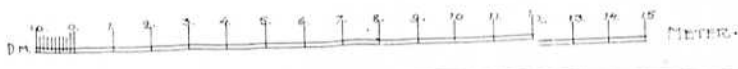
Hemmâ add vi e åttkantu smjä sôm je vek hop ô hängd på vädja hôln gång ä va dubblä sôndagôr ti vicko, på sônnär vädja hängd ä e hampsnes tä skidd mot gamlä tiningär ô strissrop ô hôln gång je jekk bört drog je e par blågarnsvântär på släggskaftä för tä skidd smjä mot skôkk, sne ô bregue ô gamlä vindä svännskofälär, ô ti öster ô nolär hörnä add je e samkufisk källä där je satt ô drog slagmört så svättremma ti hätta lössnä tag på tag.

Hed Gunnar 19/4 1999

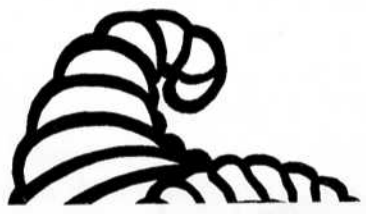
Från "Pejen" P-E Jonth, har vi fått en förslagsritning på en Paviljong vid Västerdalälven i Nås. Ritad av P. Hallman 1904!!
 Närmare placering inte känd, kanske Storänget? Vi visar här en liten del av ritningen starkt förminskad. Den som är närmare intresserad av detta kan säkert få låna kopian av "Pejen".

TEGEL OCH SÖDER
 • FÖRSLAG PÅ PAVILJONG VID DÄLLEN •
 • NÅS SÖCKEN •
 • ALTERNATIV 2 •

...EN JUL- OCH NYÅRSHÄLSNING
 FRÅN...

KATRINAS GÅRD NÅS

Telefon 0281-30102 30078

mjök potatis skog

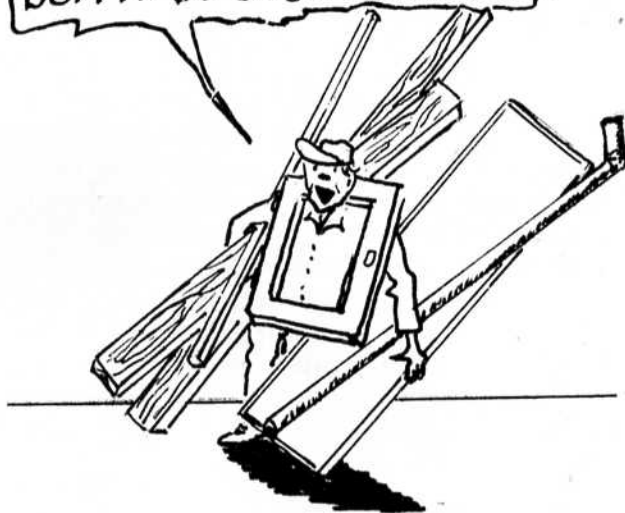
NÅGOT OM ATT KÖRA TIMMERBIL FÖRR OCH NU.

Från Hed-Gunnar

Någon gång, i början på 1953, började jag att köra lastbil åt Ernst W Matsson, "Grosshandlarn". Han hade förutom affär även åkeri. Frakterna var massavedskörning vintertid, med något avbrott för lossning och utkörning av koks, ett sotigt och tungt arbete. Bilen som jag körde var en Volvo diesel 1947 års modell 95 hkr. med ett vanligt grusflak, på vilket var monterat "Järna bankar". Bilen var även utrustad med en lastanordning, ett "Moraspel". Som var ett linspel som vintertid var livsfarligt att använda, för att bromsbandet som skulle bromsa när man firade ned lasten inte fungerade alla gånger på grund av isbildning. Så det som för det mesta gällde var handlastning, ett oerhört krävande arbete. Vältorna skulle även skottas rena från snö innan lastningen kunde påbörjas, och det var en snörik vinter med nästan en meter snö. Massaveden skulle köras till något avlägg vid älven, brännveden lastas på järnvägsvagn från kajen vid station. Min kamrat vid detta hårda arbete var Grönbergs Nils. Sedan blev det ett uppehåll för rekryten, men på grund av sjukdom blev jag hemförlovad på 1 år. Detta år var jag i Vansbro och körde med ungefär samma utrustning, med ett viktigt undantag, Hiab virekran hade kommit, ett oerhört framsteg. Sedan blev det några års tankbilskörning fram till 1962, då det åter blev dags att köra timmerbil. Bilarna var nu större, utrustade med semitrailer, med plats för två travar massaved eller en trave timmer. Omkring 1963 fick jag min första griplastare, nu klarade jag arbetet ensam med minimal ansträngning. Sommaren var tiden då all ved som maskinbarkats i skogen skulle köras och tippas i älven eller Bysjön. Detta var ett trevligt arbete fritt från stress. Dagar med stark värme kunde vi ta siesta på någon bra plats under de hetaste timmarna. 1966 var lastkapaciteten fördubblad, fyra travar massaved eller två travar timmer och mer än dubbelt så stark motor. Omkring 1975 var det dags för nästa steg i utvecklingen, fem travar massaved eller tre travar timmer !! Transporterna hade nu utsträckts till Kvarnsveden och Skutskär, då flottningen upphörde 1967. På 1980-talet var resorna ännu vidlyftigare; Skoghall, Grums, Bäckhammar, Frövi, Rockhammar, Skövde, Malungsfors, Rottneros, Torsby för att nämna några. Detta var något om utvecklingen under drygt 30 år som jag sysslade med detta arbete. Denna utveckling förde med sig något som var okänt när jag började 1953, STRESSEN.

..DOM HAR DÅ ALLTING
DOM HÄR "BOJSARNA"!!

Bygg Shop Boys®

VANSBRO BYGGSHOP
TEL. 0281-10101

Sjö Anna har skickat detta foto
på två flickor från mitten av
1920-talet. Märta Larsson och
Majken Matsson.

BUFÖRING TILL NÅS-OLSBERGET (ÖLSBÄRJÄ).

Det är bråda dagar hemma hos Skol Olle och Skol Britta på Skansbacken. Det är dags för buföring till Olsberget, och det är mycket som skall ses över, iordningställas och plockas ned i lådor och säckar. Det är mjöl, salt, fläsk, bröd, potatis, kaffe, socker, kläder och byttor, som skall lastas på vagnen. Skol Brita och flickorna Anna, Karin och Kristina har varit uppe i tidig otta och mjölkat, utfodrat boskapen, iordningställt frukost och färdkost. Skol Olle gör en sista översyn av det som lastats och sonen Skol Erik spänner för vagnen och kör ut från gården, och efter kommer Skol Brita med korna och småboskapen. Sist i tåget går flickorna Anna, Karin, Kristina och sommarflickan Gulli, för att hålla samman boskapen så att ingen blir kvar efter vägen. Genom den smala Skolgatan ringlar fäbodtåget iväg förbi Utby Lasses och Öst Pers, ut på stora landsvägen till Lindesnäs, genom Orsala och fram till Sammilsbuberget där det togs rast innan vandringen fortsatte mot Lindesnäs och Kärrsta. Där skall vagnen bytas ut mot släpdrög. På en smal och krokig gångstig går nu färden vidare, genom Hästbergsluta och Fagerberget, över blanknötta stenhällar och sviktande kavelbroar. Nu är buförarna framme vid den långa kavelbron över Olsbergsmynnen "Ölsbergsmira", och nu är det inte långt över åsen fram till det kära Kristoffers, Skol Olles och Britas fäbod.

Överst från vänster, Skol Anna, Skol Karin, Skol Kristina och nederst Gulli Nilsson som alltså sänt oss detta.

Detta är ett utdrag ur en längre skildring av buföringen till Olsberget, som vi fått från Gulli Nilsson i Hulån, som även skickat fotot från 1927.

FILIALKONTOR & AGENTSKAP:
Amsterdam, New York, Kobe, Vera Cruz, Havana,
Puerto, Plata, Puerto del Principe, Willemstad,
Panama, Cartagena, Bogota, Medellin, Guayaquil,
Buenos Aires, Montevideo, Rio de Janeiro, Bahia,
Porto Alegre, Cardeas, La Guaria.

TELEGRAMADRESS: "LILLBERGS"
CODE: NEW ZEBRA.

INTERURBANA SAMTAL OCH DIREKTÖREN 15 A
RIKS TEL.:
KASSA OCH BOKFÖRING 18

BANKKONTO: KOPPARBERGS ENSKILDA
BANK, NÅS.

AKTIEBOLAGET ADOLPH LILLBERG & Co.

IMPORT AV ALLA SLAGS EUROPEISKA OCH UTOMEUROPEISKA PRODUKTER.
EXPORT AV SVENSKA STAPELARTIKLAR.

MEDLEMMAR AV:
INTERNATIONAL COMMERCIAL INTELLIGENCE BUREAU.

GODHETSFULLT ADRESSERA EDERT SVAR:

NÅS den
Sverige

No. :

Brevhuvud tillhörande "tobakssvindlaren" Adolp Lillberg, obs, förteckningen över filialkontoren. Nästa sida hela berättelsen om mannen som duperade, inte bara Nåsborna, utan hela nordens tobakshandlare.

TOBAKSSVINDLAREN

Ur Anna Liljegrens minnen och upplevelser.

Återberättade av sonen John

Den här historien har skildrats i pressen, bl.a. i Falu Kuriren den 13/12 1965 av signaturen "Lars" och i DD febr. 1994 av Curt Nilsson, Men den har aldrig återgetts med de "initierade" avslöjanden som min mor kan berätta. Tobakssvindlaren hade nämligen sitt kontor hemma hos oss.

Det var ont om tobak i Sverige 1918, i krigets slutskede. Det lilla som kunde importeras var ransonerat. Nås hade gamla anor inom tobaksindustrin. Redan på 1860-talet hade man startat "Nås Tobaksfabrik AB". En fabrik som tillverkade rulltobak och tuggtobak i lokaler vid älven. I början på 1900-talet startade sonen till tobaksfabrikören en egen fabrik "Nås Cigarr- & Cardusfabrik" i lokaler vid stationsområdet. 1912 tog "Förenade Tobaksfabrikerna" över verksamheten och drev den fram till 1914 när kriget gjorde det omöjligt att importera råvaror.

Nås var alltså en i tobakskretsar känd ort och som sådan lämplig för en "nyetablering".

Det var medan vi höll på att bygga vår villa vid stationen som det kom en driftig man till Nås. Han hette Adolph von Lillberg. Han var ung och stilig, bara 23 år, mycket flott klädd och titulerade sig "Baron".

Den första tiden bodde han hos Katrinas Karin. Han tog kontakt med kända personer i Nås för att bilda ett bolag som skulle importera och sälja tobak. Han kunde visa upp fraktdokument och andra handlingar för en första last som var på väg med båt till Göteborg.

Han lyckades intressera Nickuses Arvid, Tore och Axel Järnberg samt ett par andra sockenbor att gå med i bolaget och satsa 5000:- kronor var. Pappa som var hemma på tillfälligt besök ställde också upp trots mammas protester, 5000:- kr var ju mycket på den tiden. Bolagsbildningen blev klar i samma veva som våra första inneboende, filmsällskapet som hade spelat in "Ingmarssönerna" skulle ge sej av.

Lillberg kom då och frågade om han kunde få hyra ett par rum för sin affärsverksamhet. Pappa tyckte det var fint om vi kunde få en fast hyresgäst så han fick etablera sig på andra våningen i södra rummet och balkongrummet. Lillberg svarade själv för möbleringen. Han skaffade fina kontorsmöbler, skrivmaskiner, stora präktiga soffor och fåtöljer. Mamma och Pappa hade tänkt resa till Ludvika och köpa en matta till trappan upp till kontoret men Lillberg kom själv hem med en matta som vi fick lägga på. Det var en röd kristidsmatta av någon sorts slitstarkt pappersmaterial.

När möbleringen var klar lät han installera två telefoner. Och han lät trycka upp firmapapper, det var förtryckta brev, eleganta firmakuvert, annonsmanuskript, prislistor och rekvisitionsblanketter. Han skaffade skrivhjälp och så blev det full fart på verksamheten. Hans skrivmaskin knattrade till långt in på nät-

terna. Han skrev till alla tobakshandlare i Sverige, och beställde annonser i alla större tidningar för en annonskampanj som skulle starta den 22 okt. Enligt brevpapperet hade bolaget stor affärsverksamhet, med filialkontor och agenter runt hela världen och "huvudkontoret" hemma hos oss i Nås.

Varje dag reste Lillberg till Vansbro och åt middag. Mamma fick ordna med frukost och kvällsmat åt honom. På skrivbordet hade han ett fotografi på en vacker dam, en adelsdam som han var förlovad med, han visade mamma förlovningsannonsen. Lillberg deltog livligt i sällskapslivet i Nås. Genom bolagsbildningen hade han fått kontakt med många nånbor bl.a. häradssdomare Nickus. Det var ungmör som försökte göra sig till för honom, Anna Eriksson och Nickuses dotter Kristina dök ofta upp hemma hos oss. Kristina brukade baka skorpor åt Lillberg. En dag var mamma hos Nickus och såg när Kristina packade sin korg. Nu får vi väl sällskap hem, sa mamma, nej sa Kristina. Men när sen mamma kom in köksvägen, öppnas dörren till stora ingången och vem kommer där om inte Kristina.

På helgerna var det som vanligt dans uppe på Järknippan. En danskväll fick Gästgivar Anders fästmö, som var från Norrland, se Lillberg. Hon sa att hon var säker på att Lillberg var ett påhittat namn. Jag känner igen honom, han heter Birger Wallsten och han är hemifrån. Men hon blev inte trodd.

Efter annonskampanjen den 22 oktober, då Lillberg hade stora annonser i alla dagstidningar, började det strömma in massor med brev och betalningsavier till posten i Nås. Det var beställare som skickade in pengar i förskott. Det kom såna mängder med post att Ragnar, min bror, och Berta Eriksson fick hjälpas åt att bära hem den i klädkorgar.

Ett par dagar efter annonseringen kom länspolisen från Falun hem till oss för att kolla bolagets verksamhet. De gick igenom Lillbergs papper men kunde inte hitta något att anmärka på. Alla papper, skeppshandlingar och allt annat var i sin ordning.

Under de första dagarna gjorde man fel på posten i Nås. Då fick Lillberg kvittera ut postanvisningar och rek, men enligt bolagsordningen var det bara kassören som hade rätt att göra det. Lillberg fick ut omkring 15000:- från postanvisningar och dessutom en hel del pengar som skickats i "lösbrev". Posten till Nås kom via postkontoret i Vansbro. Där reagerade man på de många postanvisningarna. Det blev efter några dagar så stora summor att man inte vågade skicka dem vidare till Nås.

Fyra dagar efter det länspolisen kollat verksamheten i Nås, fick Lillberg ett telefonsamtal från Stockholm. Han var finsk medborgare och måste omedelbart resa till Stockholm för att ordna sitt visum, sa han. Det blev så bråttom att mamma måste hjälpa honom att packa. Väskan räckte inte till för allt som han skulle ha med sig, så han byttade ihop en del kläder och fick låna en bärrem av mamma. De sista minuterna blev riktigt jäktiga. Lillberg skulle raka sig när han bytte till reskläder, men han hann bara raka sig på ena sidan. Jag får ta den andra när jag kommer på tåget, sa han,

och bad att mamma skulle skicka ut Ragnar och be stinsen att hålla kvar tåget några minuter. Det var vanligt att vi fick springa ut med bud till stinsen t.ex. om doktorn skulle med tåget och var lite försenad. Stinsen var ju alltid ute vid tåget när det kom in till stationen, så då fanns det ju inte någon som svarade i telefonen inne på expeditionen.

Men allt ordnade sig och Lillberg hann med tvåtåget till Stockholm och fotografiet på damen som han var förlovad med hade han tagit med sig.

Några timmar senare kom landsfiskal Lind hem till oss för att göra ytterligare en kontroll av Lillbergs affärsverksamhet åt polisen i Falun och nu hade han en arresteringsorder med sig. Men boven var redan utflugnen så det enda man kunde göra var att telegrafera till Västerås och be polisen haffa honom när tåget kom dit. Men polisen i Västerås sökte igenom tåget utan att finna någon Lillberg.

När polisen förhörde konduktören fick de veta att Lillberg, som alltid reste första klass, hade bytt kläder i kupén och stigit av i Ludvika. Men i Ludvika var det ingen som lagt märke till honom och sett vart han tagit vägen. Han kunde ju bytt tåg där eller rest vidare med bil. Ingen vet vart han tog vägen.

Lillberg hade troligen haft någon kumpan som dels ringt alla de där viktiga affärssamtalen till honom och som sedan varnat honom så att han hann ge sig av innan landsfiskal Lind kom med sin arresteringsorder. Hur mycket pengar han lyckades få med sig vet ingen heller. Utöver postanvisningarna och reken han kvitterat ut kom det mycket kontanter i lösbrev, enligt skrivbiträdet. Totalt kom det sedan in ytterligare mer än 70000:- kronor till firman som sattes in på ett bankkonto.

Bedrägeriet var nu ett faktum och de näsbor som satsat pengar i bolaget och satt med i styrelsen var rädda för att de skulle förlora ännu mer om de blev skadeståndsskyldiga.

Polisens brottsutredning började hemma hos oss. Lillberg hade lämnat kvar korrespondensen på kontoret och en koffert i garderoben. Landsfiskal Lind hade inte rätt att bryta upp den låsta kofferten för ägaren var ju ännu inte åtalad för något brott. Men problemet med kofferten klarade man med att "kringgå" lagens bokstav. Man lät Ragnar, som var minderårig, bryta upp locket. Man påstod i alla fall att han gjort det. I kofferten fann man handgjorda stämplor och skickligt förfalskade dokument som Lillberg använt för att duper myndigheterna. All post som kommit till bolaget från mäklare och speditörer var förfalskningar. Lillberg hade skrivit brev till sig själv som han sedan lagt på postkupé när han åt middag i Vansbro. När det var postkupéstämpel på breven kunde man ju inte se var de lagts på.

Elsa Wiell, som förestod posten i Nås, kom hem till oss. Hon var rädd. "Jag står med ett ben i Nås och ett på Långholmen, ett i Nås och ett på Långholmen", klagade hon. Hon ville att pappa omgående skulle resa hem så att bolagsgubbarna "i efterhand" skulle kunna utfärda en fullmakt åt Lillberg. Fullmakten utfärdades och hon blev inte anklagad för tjänstefel.

De sockenbor, Nickuses Arvid, Tore och Axel Järn-

berg, pappa och några till som var delägare i bolaget hade dock en otrolig tur. Bolaget hade aldrig hunnit bli lagligen inregistrerat på grund av att handlingarna som sänts in till Patent och Registreringsverket varit ofullständiga. De kunde därför inte krävas på något ekonomiskt ansvar. Annars hade väl alla fått gå från både gård och grund. Järnbergarna drev ju affärer, Nickuses Arvid var storbonde och pappa hade vägbyggen på gång nere i Småland.

Förutom försnillade pengar hade bolaget flera tusen kronor i skulder för annonskostnader. Tre man hade arbete i tre månader med att skicka tillbaka allt som betalats in via postanvisningar, checkar och rek men som Lillberg inte kommit åt därför att det stoppats i Vansbro. Aktieägarna förlorade sina satsade pengar. Den ende som nu kände sig tacksam var skräddar Eriksson, han hade varit så arg för att han inte fick vara med när bolaget bildades.

Aktieägarna delade på det som fanns kvar möbler, mattor och skrivmaskiner. Tore Järnberg och Nickuses Arvid tog var sitt skrivbord och pappa fick mattorna. Det var fina yllemattor som han köpt in till rummen. Men någon ersättning för hyra och mat blev det ju inte.

Birger Wallsten, alias Baron Adolph von Lillberg från Finland, klarade sig undan rättvisans långa arm några år. Det sägs att han vistades i USA en tid. När han kom tillbaka till Sverige utgav han sig för att vara präst och predikade i Ökna församling i Småland. Strax intill där pappa hade sina vägarbeten.

Men någon kom på honom så han åkte fast och det blev rättegång i Nås tingshus. Vi som var närmast inblandade fick självfallet sitta på första parkett. Tingshuset blev fullsatt och det stod folk utanför, som inte fick plats.

Birger Wallsten uppträdde lugnt, han var som vanligt elegant klädd och han behövde inte bära några hand och fotbojor som andra bovar och mat fick han från pensionatet. Han erkände allt han åtalades för. Hur långt straff det blev kommer jag inte ihåg, men fängelse blev det.

Mikael Tel. 0281-30008

Sista skoldagen i Hedens skola 30/6 1957.

Elsa Jordansson med skolans sista elever; Börje Hemming och Birgit Johansson i 2:klass och i 1:a, Nils Erik Bergqvist, Kjell Valfridsson och Gulli Johansson.

Skolan startade med värterminen 1874 och undervisning pågick där alltså i 83 år.

Elsa Larsson(Jordansson) övertog efter Mina Nilsson 1930, bland hennes första elever såg man bl. a. Ester Rhodin, Ingmar Berglund och Knip Erik.

Foto från Börje Hemming.

Höstvandring till Knösen.

Nu skall jag berätta en sann historia, om en vandring till fäboden Knösen, som jag aldrig glömmer. Det var väldigt populärt i ungdomen, att vi från byn Heden vandrade till Knösen på 40 och 50-talet, det var det bästa nöjet på helgerna. Vi hade inte så mycket annat att välja på heller, största problemet var att få låna en stuga som var ledig, det var inte lätt.

Hur som helst var det bestämt att vi skulle iväg till helgen, det var Eivor, Ernfrid, jag och min bror Bengt, mest känd under namnet "Punkt". Stugan var redan fixad och klar, den fick vi låna av Svea och Axel Sundin, dom bodde i byn Tyna. Det var väldigt snälla människor som vi utnyttjade många gånger för att låna stugan.

Så var det att packa ryggsäcken med limpa korv och kaffe, det nödvändigaste för en vistelse i Knösen en helg. Ryggsäcken på plats, sen var det bara att knata iväg på gångstigen efter sjölandet, det fanns ingen bilväg på den tiden. Vi hade roligt på vägen dit, ibland sjöng vi en bit, sen berättade vi roliga historier, skrattade och gnabbade med varann som vanligt. Det var en skön skogspromenad att gå till "bua" i ungdomen. När vi kom fram till stugan, var det första att göra en brasa i öppna spisen, och koka kaffe i trebeningen, det smakade bra efter vandringen. Det var toppen när Eivor var med, för det var liksom våran husmor.

När vi fått lite mat och vilat lite, var det dags att göra ett besök vid Sjö-linda och Stark-linda, det var folk i alla stugor, och vi hade väldigt roligt. Vi var även upp på Knösberget och tittade på den fina utsikten och den enorma färg i det fina höstvädret. Det blev söndag och hemfärden närmade sig med stormsteg, men vi stannade kvar till sent på eftermiddagen för vi hade ingen brådska hem. Vi började marschen hemåt och det var inga problem förrän vi kom till Rostberget. I motluten på väg mot toppen och rastplatsen, började Ernfrid att halta, oja och jämra sig att han hade ont i foten. Det blev sämre och sämre, och när vi kom fram till "postlådan" drack vi kaffe och tog en smörgås. Sen diskuterade vi hur vi skulle göra med Ernfrids fotbesvär, när vi hade så långt kvar hem. Till sist blev det bestämt att vi skulle gå till Knötertörpet, det ligger i närheten av Skramsen. där hyrde Olga och Erik en stuga

av Knöter Per. Bara vi kom dit skulle nog foten bli bra, för där fanns rödsprit. Efter mycket besvär kom vi så småningom ner till stugan, och Eivor baddade foten med sprit. Rödsprit var Spännar Eriks bästa medicin för både djur och människor, för utvärtes bruk. Efter lite vila och Eivors fotvård, blev Ernfrid så pass bra att vi kunde fortsätta hemåt. Vi hade bråttom för det började redan att skymma, när vi så småningom kom fram till "vintersta" var det becksvalt. Tänk om vi åtminstone hade haft en ficklampa, vilket önsketänkande. Nu stod vi där fyra stycken hungriga och trötta Knösvandrare, och funderade hur vi skulle ta oss hem utan att gå vilse. Efter en stunds resonemang kom vi överens om att gå så nära sjön som möjligt, då hade vi åtminstone lite kontroll på att det bar iväg åt rätt håll. Vi snubblade på i mörkret efter sjölandet och humöret blev sämre och sämre, de högre makterna blev tillkallade både nerifrån och uppifrån.

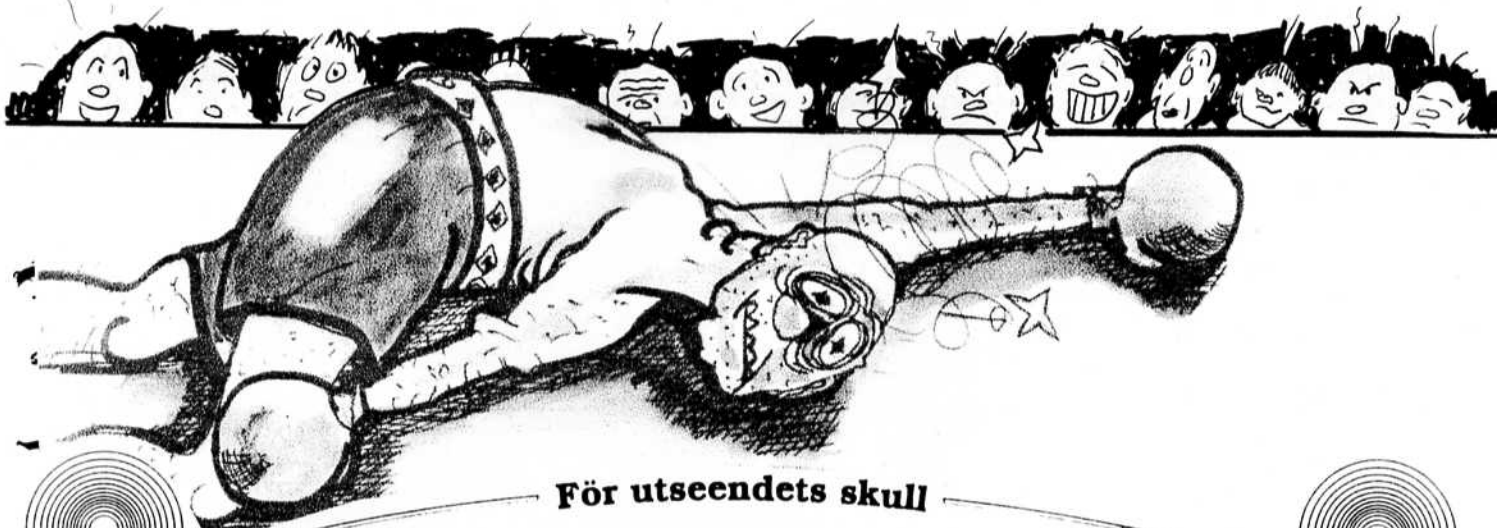
Men plötsligt när vi hade passerat "Slihällan" var det någon som fick se en ljuspunkt. Det var vid Päärs och Fredriks stuga vid "Ruhöla". Om jag minns rätt så var det den enda stugan vid Näsen på den tiden. Trötta och griniga knackade vi på dörren och klev in, Päär var där med sin "moatje" från Järna. Där inne var det varmt och skönt, det knastrade och brann i spisen, och vi blev bjudna på kaffe. Någon ficklampa att låna fanns inte, vi blev erbjudna ljus, om vi sjöng en bit. Det blev några verser ur "Näsvargens visa"—*Nu ska ni höra hur vargar leva som även haver en mor i Eva, osv.*— Då fick vi ljus, men vi hade inga tändstickor, så det blev även några strofer ur "Nugos-visan"—*Nugos Anders lag vid brända brodern Per där honom fann osv.*— När det var klart med sången fick vi både ljus och tändstickor, då tackade vi för oss och gick ut i mörkret.

Eivor gick först och lyste med ljuset, det var ju bättre än ingenting, och vi kravlade på efter henne. Det var nog en syn för Gudarna. Men hur som helst kom vi hem så småningom, fast det blev ganska sent. Många, många år senare talade Ernfrid om att han ljugit om foten det var aldrig något fel på den.

Nu 50 år senare har jag funderat på varför han ljög, det var ju till ingen fördel, snarare tvärtom. Det var nog tur att det dröjde många år innan sanningen kom fram. På det viset klarade han sig från ett kok stryk.

Skrivet av Rolf G. Borlänge

...OM DU KÄNNER DIG GOLVAD....

För utseendets skull

POLLACKS GOLVTJÄNST

Tel. 0281-206 36 Alf

Mobil. 070-627 53 27

Allt inom Golv o Vägg

..Det tomten missar finns hos oss !!

NÅS SERVICECENTER

TEL. 30219

ALIAS MATNÄRA, SHELL OCH MACKEN.

EN MYSTISK HISTORIA.

Detta är en berättelse som jag hörde min farfar berätta i början på 1940-talet. Farfar, Sveds Olov, som hade lastbilsåkeri fram till krigsutbrottet, då han måste ställa av bilen och sedan övergå till hästtransporter. Farfar körde nästan varje dag åt Konsum och därför köpte han en stor vagn med gummihjul som användes för varutransporterna. Vissa veckor körde han en dag till Närsjö och Orsala. Kunderna där fick lämna eller ringa in beställningar på varor, som farfar sedan körde ut med häst, en resa som tog en hel dag. Det är om en sådan transport till Närsjö och Orsala jag hörde farfar berätta. Han var lite sen den här dagen och ganska jäktad när han kommer till en gård där det bodde en gammal tant. Han lyfter av hennes kartong med varor, som var ganska tung och ställer den på trappen. Tanten, som är gammal och orkeslös, vill att han skall bära in den i köket åt henne. Men farfar svarar att han inte har tid, och sätter sig på vagnen för att fortsätta till nästa gård. Tanten ropar då till farfar och säger : "Du kom int tå gån förrän du a bur in kartonjän a mä". Farfar tog orden som ett skämt, men blev fundersam när märren, som hette Blenda och var en mycket klok och lydig häst, vägrade att röra på sig, hur han än försökte, vägrade Blenda att ta ett steg. Han tänkte, vad har hon nu gjort med Blenda, vad har tanten för konstig makt. Farfar gick av och bar in kartongen i köket och då sa tanten att nu kan du åka. Farfar klev upp på trillan och åkte därifrån utan problem. Frågan kvarstår ; Hade tanten en hypnotisk makt över hästen, eller tyckte den kloka Blenda synd om tanten för att farfar inte bar in kartongen ??

Från Mättjils Birger i Vansbro.

Klipp från Nås ur
gamla tidningar,
från
Emmy Sandström

Mora tidning 15 juni 1897.

Blodigt uppträde.

Vid ett dansgille natten mellan 7 och 8 dennes uti Hjulbäck uppstod bland deltagarna ordväxling och handgripligheter vilket slutade med att en yngling från Sveden fick flera knivhugg i huvudet och sin rock helt och hållet förstörd. Läkare måste anlitas som förband den sårade. En av våldsverkarna har av fruktan för efterräkning gjort sig osynlig.

Mora tidning 6 juli 1897.

Åsknedslag.

På midsommardagen slog åskan ned hos landbonden C. F. Andersson i Överborg. Strålen gick ned genom skorstenen och genom en vedlår, samt ett kontor och därefter ut genom väggen, flera personer voro inne i rummet och husmodern stod vid spisen men ingen blev likväl skadad.

Mora tidning 27 dec 1896.

Olyckshändelse.

Under arbete med s.k. utrivning vid kolning fick arbetaren Måg Anders Olsson från Skansbacken i förra veckan sina fötter förfrusna. Han vårdas i hemmet under doktor Vadstens överinseende.

Hästbiten.

Svårt biten i ena armen av en häst blev häromdagen bleckslagare Magnus Karlsson då han trots ägarens upprepade varningar envisades att i fyllan och villan gå in till det ilska djuret.

Tattarfölje.

Ett tattarfölje har slagit sig ner i Sveden och besvärar ortens befolkning med tiggerier och alla slags prejningsförsök.

Bröllopsbröd-Gravölsbröd.

Vid nyligen skedd begraving av avlidna hustrun till hemmansägaren Dunder Erik Ersson i Tyna trakterades gästerna av bl.a. med hälften av ett rågröd, vilket makarna förvarat såsom minne efter deras bröllop, som stod sista söndagen efter trefaldighet 1846 och vilket äktenskap nu upplöstes med hustruns död samma söndag 1896, således efter precis 50 år.

...BESTÄLL DIN EGEN DESIGNADE
JULTÄRTA, RING 0281-20111

SVANBERGS BRÖD AB
DALA-JÄRNA

SBB Data

Stationsomr.210

780 53 Nås

Tel:0281-30018

Fax:0281-30040

Hemsida: <http://www.sbbdata.w.se>

e-post: info@sbbdata.w.se

e-post: support@sbbdata.w.se

Till Hästberget.

Fars häst "Räven", som var ovanligt slug, stormtrivdes på "löta" dvs. betesmarkerna kring Hästberget. När vi skulle dit och slå eller något annat ärende och körde om Lindesnäs, då la Räven på ett extra kol när vi tog av efter Lövsjövägen, då visste han att det bar iväg i rätt riktning. När vi kom utom byn började far alltid sjunga en gammal religiös sång, den började så här: *"Ej börja sörja och ej börja klaga, för Jesus min broder är alltid mej när. Och han har lovat att hand om mej taga, trots alla stormar mot himmelen det bär."* Himmelen var nog Hästberget för far, han trivdes nog lika bra där som Räven. Så var det en strof till, jag vet inte om det var samma sång: *"Dagar som gått komma aldrig igen så lyder växlingens bud, men dock är ej glömt hur vi användat dem, nej det står tecknat hos Gud. Livet försvinner i hast som en dröm är efter år ilar bort..."*

När vi åkte häst till bua, åkte vi, om vi inte skulle ha något större lass med oss, i en gammal gigg. När vi tagit av Lövsjövägen och kört in en bit efter den gamla kärrvägen, lämnade vi gigen, vi kallade det stället för "kärror", bytte till en stakdrög, en sorts släde som var helt av trä ganska lång, sådana användes när det kördes in milor och andra skogskörslor. Drögarnas medar var oskodda så att det inte skulle skära i sten. Vägen var ju så skraltig så det gick smidigare med stakdrög.

Förningen dvs. matsäcken var ganska enkel på den tiden. Vi måste ju ha med oss allt hemifrån, bortsett från de år då Spännar Eriks bodde där då fick vi köpa mjölk av dem. Annars hade vi sötmjolk i ett par bleckflaskor, tjockmjolk hade vi i en träbutt. I övrigt bestod matsäcken av vetemjöl till kolbullar och välling, en påse mjöl, korn eller råg, till gröt, bärmos till gröten lite fläsk helst rökt, kaffe och socker, smör och bröd, potatis hade vi för det mesta satt där. Vetebröd till kaffedopp, ett snuspaket till far. Om vi hade råd stannade vi vid Schultzbergs, på andra sidan bron, och köpte en bit falukorv, lite rökt hästkött och en kryddost det var delikatesser.

Om vi blev utan mjölk gick vi till våra goda fäbodgrannar i Olsberget, Måg-Olles de var där ganska länge med sina kor. Någon gång gick vi ända till Hemmingsfaster i Nybua och fick mjölk, de var också där ganska länge ända in på 1930-talet.

Jag minns en gång på resan till bua, att när vi kom till Sammilsbuberget, låg där i vägdket en kartong vetemjöl ca. 20 kilo. Den hade väl ramlat av någon fora till Lindesnäs, vi stannade och lyfte på den och övervägde om vi skulle ta den med. Jag såg i andanom hur mycket kolbullar det skulle bli, kolbullar var bland det bästa i matväg jag visste, när far gjorde dom, stekta i fläskflott. Men vi tordes inte ta kartongen, så vi fick nöja oss med den lilla påsen som vi hade i matsäckskistan.

Ibland när vi var i bua kunde Linnéa och jag få gå ner till Lindesnäs och handla om det var något vi blivit utan, då fick vi ofta köpa en flaska läskedryck, det var uppskattat. Jag kommer ihåg att jag var så rädd för kvigorna som gick där på bete, så det var en stor plåga. De var så folkära så de samlades omkring oss, men det uppskattade inte jag, så ibland gick vi ovägs utanför gårdsgården.

GÄSTGIVAR-ERIK

KLART SOM KORVSPAD.....

...JULBORDET ÄTER VI PÅ...

SKANSBACKENS PENSIONAT

TELEFON 0281-30055 FAX 0281-30700

Av Ragnhild Bieth har vi fått låna kort från invigningen av den nya Nynäs bensinstationen i aug 1965. I DD från samma år läser vi...**Tidigare fanns 4 stationer i Nås; Gulf, Shell, Caltex och den gamla Nynässtationen. Den senare skall emellertid läggas ned nu när den nya öppnar...fem bensinpumpar finns varav en för mopeder..** Och ur FK..**Invigningen förrättades av disponent Erik Save Stockholm, som högtidligt klippte av invigningsbandet som spänts upp framför stationen.....anläggningen ligger på en väl tilltagen tomt, intill stora Västerdalsvägen, omkring hundra meter från den gamla Nynäsmacken som Bieth drivit i sju år.**

Flaggspel och kaffe i tvätthallen.

Föreståndare
Tommy Bieth

Från Gerd Friberg i Lindesnäs har vi fått ovanstående kort som är från den tiden då "Vilda Vansbro" verkligen gjorde skäl för namnet. I mitten "Bullpers", röda huset bakom är "Vansbrobladet" och i bakgrunden lokstallarna.

OM KOLNING OCH JAKT. KÄSTEPERS NILS MINNS.

Ja, skogskolning är nu ett minne blott. Jag har saknat doften av milrök i skogen, som var vanlig förr, och som kändes så friskt. Jag hann då ända vara med i slutskedet av kolningsperioden. Min äldsta bror hade en kolning tillsammans med sin sväger, som hade blivit sjuk och inte kunde arbeta. De hade fyra milor färdiga att riva ut, och han skickade bud efter mig om jag ville hjälpa honom. Det var dagen före julafton så det var precis ingen lämplig tidpunkt att gå till milskogen, men jag hörsammade kallelsen och jag tyckte det var en trevlig upplevelse. Man andades så lätt i milröken. Den tycker jag skulle vara bra för astmasjuka att andas in. Allt gick efter planerna, och jag tycker mig än höra klangen från kolen, när man river ut, om kolningen gått bra.

En bekant till oss hade storkolning, åtta milor, han hade sina båda unga pojkar med sig som hjälp. Han skulle betala för veden per kubikmeter åt bolaget, och för att volymen skulle bli så liten som möjligt när de mättes, så reste han milorna väldigt tvärt, något som hämnade sig. När milan blivit varm och började slå, slog den av sig allt stybbet och de fick hålla på stybba om tills milan var färdigkolad, vilket arbete !! Efter något år kunde det växa smultron på kolbottnarna, jag hittade själv en sådan som var full av smultron.

Det har blivit stora förändringar inom skogsbruket på senare år. Den gamla skogen har försvunnit och med den skogsägeln. Men det finns gott om ungskog, så jag hoppas att kommande generationer åter får höra vingslag av tjäder och orre. Jakten har varit mitt stora intresse, särskilt mårdjakten. Att komma på ett färskt märdspår i nysnö var rena högtiden. Minns en trevlig mårdjakt jag hade en gång. Det var för lite spår, men min hund visade att det fanns mård i närheten. Så hörde jag honom skälla, och när jag kom fram spatserade hunden fram och tillbaka på en stor ihålig torrflura som låg på marken, och jag förstod att en mård fanns därinne. Jag stoppade igen ingången, och började hugga små titthål, för att se var mården fanns. Då får jag se att han hoppar ut, och förstår då att hunden har varit där och rivit bort det jag stoppat dit. Jag hade min lilla yxa i handen, som jag kastade iväg efter mården, och den slog ned alldeles framför honom, vilket fick honom att tvärvända och springa in igen. Nu tog jag en björkkvist och tvinnade in ändan på svansen, och kunde lyfta ut den. Det var en stor och fin mård. Nu är det inte många som spårar upp en mård, det är enklare att ta dem i fällor. Men jag tycker inte det ska vara samma jägarglädje som när det är lite strapatser med.

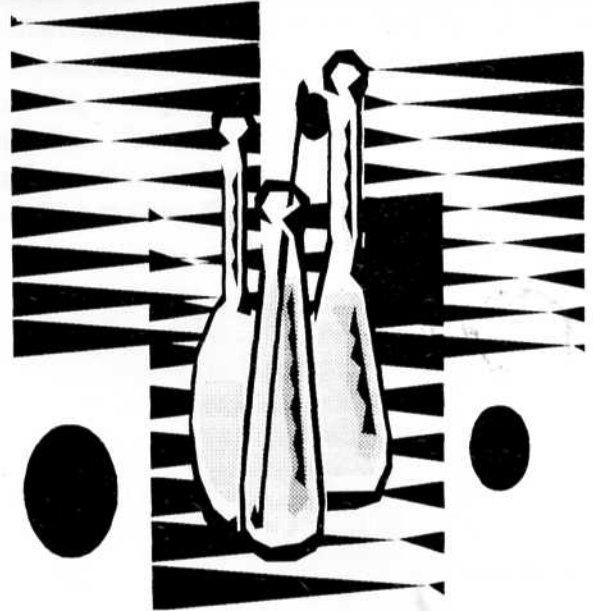
Det var en tidig solig morgon och jag cyklade till mitt första sommarjobb hos familjen Narsjö på Sveden. Då mötte jag Byns Lars med häst och trilla

"Ptro" sa Byns Lars och hästen stannade. "Jadu Helena, nu smak fur int den Ingo-dräcka nô mer häll"

(Kvällen innan hade Ingo förlorat returmatchen mot Floyd)

Från Helena Norin, född Nilsson.

...ATT DOM BRÄNNER PÅ FINNMARKEN DET VET NOG ALLA VID DET HÄR LAGET.....

...till Lövhagen är du välkommen att se hela proceduren, glasyrbränningen t.ex. sker i 1250 grader celsius !!

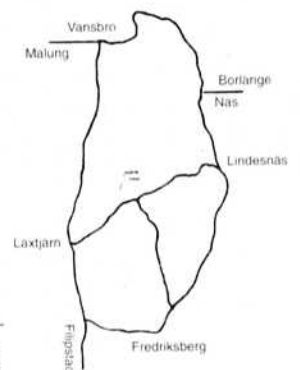
Där kan du också hitta den perfekta och mest uppskattade julklappen, handdrejade skålar och vaser i stengodslera, och då framförallt den populära vägg-ljuslyktan "Vargtass". Finns även i "Nickusboden".

Anita Eriksson

Lövhagen 4
780 53 NÄS

0281-320 38

...TÄNK ATT FÅ SEJ EN RIKTIG VÄRME-
BARON, DET SKULLE NOG GÖRA SUSEN....

Vi säljer och installerar
VÄRMEBARONEN
Svensktilverkade kvalitetsprodukter

ÅKERMANNS RÖR AB
BJÖRBO

0241-23535 070-7552700

ÅREN 1934 ELLER -35

spelades en fotbollsmatch mellan ett damlag och ett gubblag och det var verkligen underhållning av första klass. Som synes var klädseln av varierande art. Det gick tydligen lika bra i klänning eller kjol. N.G. Larsson stod i mål med mörk kostym och hatt, som framgår av fotot. Holpers Erik berättade för mig att det hettade till under matchen, damerna hade plötsligt övertaget, så hans far och namne tog helt resolut och lyfte Nall Anna av planen. Vilket resulterade i en utvisning från domaren Helmer Larsson. Jag kan tänka mig att Nall Anna kunnat tävla med Nacka Skoglund i snabbhet

Damlaget bestod av från vänster: Märta (arrendatorns), Bons Birgit, Ann-Gret Lindgren, Lissjanis Astrid, Jont Brita, Anna Frid (målvakt), Lås Elin, Ragna Linghard, Astrid Larsson, Salå Anna, Mats Signe. Nall Anna saknas (utvisad?).

Gubblaget bestod av: Robert Lind, Mårtas Nils, N.G.Larsson (målvakt) Holpers Erik, Anders Lasse, Jöns Olov, Byns Lars, Busk Erik, och Helmer Larsson(domare) två namn fattas.

Insänt av Sjö Anna Sandviken

I min tidigaste barndom levde och verkade en barberare Olsson här i Skansbacken och i Nås. Jag minns honom från det jag var 5-6 år gammal. Han fanns här på gården. Han var som flyttfåglarna – han kom om våren och stannade till slutet av augusti. Han hade en rakstuga i Karlstad i sin ungdom, men han ville ut och se sig omkring, så varje vår reste han upp till Nås. Han reste med forkarlarna och i Gravendal hade han en fast punkt. Där stannade han hos "bruksherrarna" och klippte och rakade dem. Där fick han varje år en "ny" begagnad kostym så han var alltid välklädd. Han tiggde aldrig utan klippte och rakade sig fram genom livet. Hit till Skansbacken kom han i mitten på maj och bodde i ett rum ovanpå Dåppgårdens bagarstuga. Där fanns varken eldställning eller lyse så han kunde aldrig laga sig mat. När han stigit upp på morgonen drog han i väg ut på arbete. Så fick han sin försörjning den dagen – mat och dryck i utbyte mot rakning och klippning. På den tiden fanns det mycket folk i Nås både adel, präster, borgare och bönder så det fanns många som ville bli både klippta och rakade. Han hade aldrig någon packning när han kom, bara en liten väska med rak- och klippdon och rena skjortbröst.

Åren gick och han blev pensionär – 67 år, och han orkade inte längre färdas den långa vägen till Karlstad när hösten kom. Därför hjälpte byns gubbar honom att hyra en liten stuga i Skansbacken, men det var svårt att få pension åt honom eftersom man då måste finna hans hemkommun. Så småningom lyckades det, och han fick sina 25-27 kr i månaden. Han dog på sommaren 1927 och måste då ha varit ca 70 år. Då skulle han ju begravas, han som alla andra, men han hade inga släktingar i Nås. Däremot hade han många goda vänner, t.ex. skräddar Eriksson och dennes bror Lindkvist.

Deras bror Nils hade dött och låg ensam i sin grav så barberar Olsson fick begravas i den graven. Seden bjöd att den döde skulle läsas ut av prästen på gården där han bott, så mina bröder och jag, Erik 19, Jag 16 och Ragnar 14 år drog ner kistan på en kärra till vår gård. Seden bjöd också att begravningsfolket skulle bjudas på kaffe när prästen kom. Så läste prästen ut honom. Kistan placerades på en granrisprydda likvagn, som kördes av min bror Erik. En karl gick på var sida ifall kistan skulle glida och så vandrade likskaran med likvagnen främst till kyrkan där jordfästningen skedde.

Som framgår av fotot deltog många bybor vid begravningen. Det är flest män, några få kvinnor men bara ett barn. Alla är högtidsklädda. Han var den fattigaste av de fattiga – han ägde bara kläderna, men han fick en begravning fullt i klass med vilken bybo som helst.

På bilden som är tagen på Dåppgården ser vi från höger Olof Israelsson, Värmlands Olle, Sveds Olof Andersson, Fakt Olov, kyrkvaktare Lindkvist, Mats Anders, Albins Manne, Axel Forsberg, Storsten, Agronom Nils Andersson, Bajér Erke, AO Andersson, Pellams Olof, Dåpp Erke och Bång Kari, Tysk Olles Karin och sonen Gösta (i sjömanskostym), Stina Bjelke. Ovanför dem Slaktar Olssons Gunnar, Rickard Vestling, min bror Erik, min far Dåpp Lasse och min mor Ellen och prostén Lindhoff. Bakom dem LP Eriksson, NG Larsson, min morfar Per Höglund. Längst till vänster kantor Vallin och bakom honom G. Roström.

DEN MOTVILLIGE BÖDELN,

Från Bror Skansen i Svæden har vi fått följande artikel om bödeln eller skarprättaren "Spiken". Trons Erik Larsson Spik 1771-1852, som bodde i Spiktäppan, Tyna. Brors farfars far var gift med Sara som var dotter till "Spiken".

Bödeln eller skarprättaren och hans gärningar var en välbekant fastän hemsk företeelse i vårt äldre samhällsliv. I sin Dalaresa berättar Lex. Linné att han och hans sällskap, mellan Lima och Malung färdades förbi ett "faseligt rämärke eller en steglad ogärningsman". I Dalarna som i andra landskap låg avrättningsplatsen i allmänhet på gränsskogen mellan socknarna, och en del ortsnamn och traditioner påminner ännu därom.

Vi vet mycket litet om hur bödelns liv tedde sig i det gamla Sverige, annat än att han var en skydd och föraktad person även då. "Yrket", om man kan kalla det så, var knappast attraktivt. Även därför fick mästern eller verkställaren av domar i livssaker säkerligen inte tjänstgöra i en eller två socknar, utan i ett helt tingslag eller flera. Så var åtminstone fallet, som vi skall se, med den i Tyna Näs bosatte skarprättaren Erik Larsson Spik, som omtalas i en del gamla handlingar från 1800-talets förra hälft. Hans "distrikt" synes ha omfattat både Västerdalarna och Bergslagen.

Den 1 februari 1841 hade två makar i Norrbärke blivit dömda till döden. Länsmannen i Näs underrättar bödeln om att hans tjänster kommer att behövas, i ett brev, som trots sin stelbenta kurialstil låter oss skynta något av dödsstraffets omänskliga realiteter:

"Enligt till mig ankommen orders, varder I härigenom underrättad, att Kongl. Maj:t genom nådigt utslag den 1:2 sistlidne dömt Jan Persson i Åsmansbohed Norrbärke Sn och hans hustru Maja Jansdotter att mista livet och varda halshuggna, varder I för den skull förstördigad, att till verkställighet av högst berördes nådiga utslag å den tid som framledes varder meddelad, hålla Eder beredd och i följd härav från hemorten Eder icke avlägsna, utan att I med skyndsamt bud kan anträffas. Skulle I under tiden av någon anledning befinnas vara urståndsatt att dödsstraffet å bemänte personer verkställa, så åligger det Eder att med rapport härom till mig inkomma på det anmälan hos vederbörande i så fall må skyndsamt kunna avgivas."

Av formuleringen vill det synas som om Erik Larsson Spik skulle ha haft en benägenhet att vara "urståndsatt" dvs. att strejka från sin hemska plikt; han var en motvillig bödel. Länsmannen lämnar honom därför ingen ro och ett par veckor senare, den 18 april, ger han skarprättaren ny förvarning, dock med ganska lång varsel, om dag, ort och ställe för domens verkställande:

"På grund av en från Kronofogdekontoret till mig ankommen skrivelse, varder I härigenom underrättad, att dagen för verkställigheten av det genom Kongl. Maj:ts nådiga utslag den 1 sistlidna februari Johan Persson och Maja Jansdotter från Åsmansboheden norrbärke socken ådömda dödsstraffet, blivit bestämt till onsdagen den 12:te nästkommande maj, och får jag enligt därom erhålla befallningen förstördigad Eder, att sist (senast)söndagen den 9:e maj inställa Eder i Landskansliet i Falun för besagda ändamål, beredd att bemälda förbrytares avrättning verkställa."

Den ovan nämnda misstanken att Erik Larsson kanske inte var en i allo tillförlitlig mästerman, bestyrkes i viss mån av två senare rapporter om hans behörighet och förmåga, som länsmannen, tydligen på anmaning, insänder till kronofogdekontoret.

Rättvisan skulle ju ha sin gång och det var säkerligen så gott som omöjligt att i en hast finna en ersättare för den "ordinarie" bödeln, om denne fick förhinder. Den första

rapporten är endast en bekräftelse från länsmannen på att skarprättaren fått förstördigande att inställa sig i Falun, där ju dödsdomen skulle verkställas. Men den senare rapporten har ett icke obetydligt psykologiskt och rättshistoriskt intresse:

"Till hörsammande av vad mig uti skrivelsen den 14 dennes blivit anbefallt rörande anmälan därom huru skarprättaren Spik må anses kunna verkställa det Johan Persson och Maja Larsdotter ådömda dödsstraffet, får jag i ödmjukhet avgiva att Spik i anseendet till hälsotillståndet mig ej anmält veterligt varit störd och till humöret, efter vad som visat sig i ord och åtbörder, såsom de föregående åren, samt att Spik, såväl då han av mig blivit underrättad och beordrad om verkställigheten härav som och vid andra tillfällen, då han av mig blivit erinrad att inkomma med rapport ifall han på något sätt torde känna sig oförmögen härtill, alltid visat sig vara ganska villig och oförtruten, och utan fasa för dödsstraffets verkställande. I följd härav kan jag ej annat sluta, än att Spik, såsom bibehållen vid samma egenskaper, som han förut innehaft, då verkställighet av dödsstraff förekommit, nu även må kunna anses detsamma fullgöra. Dock torde Spik behöva varnas för intagande av någon för stark dosis spirituosa, varemot han torde äga mindre styrka att uthärda än förut."

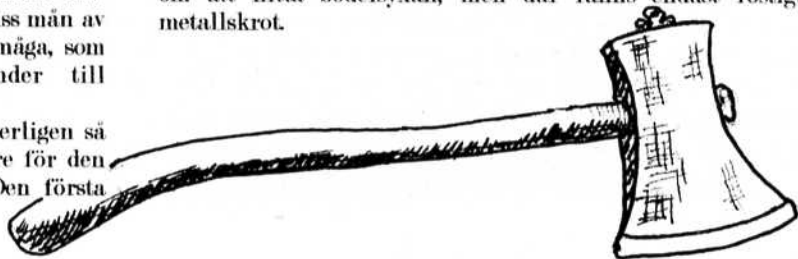
Vad som kan utläsas mellan raderna i länsmannens knaggliga rapport är mera talande än hans försäkran att skarprättaren inte kände någon "fasa för dödsstraffets verkställande". Det ger oss en glimt av själstillståndet hos en människa, som i alkoholen söker en tillflykt undan intrycken från sitt hemska och för oss, numera, ofattbara värv. Därvid är också att märka att varningen för att skarprättaren skulle intaga "någon för stark dosis av spirituosa" på den tiden betydde något helt annat än nu, för hundrafemtio år sedan var man allt annat än överkänslig och nogräknad i bruket av rusdrycker, som t.o.m prästerliga exempel visar.

Vem Erik Larsson Spik var, vet vi förövrigt ingenting om och det framgår inte ur de citerade dokumenten hur länge han förmådde upprätthålla sitt dystra ämbete, som väl torde ha varit den egentliga orsaken till hans "mindre styrka att uthärda". Han förekommer sedan inte mera i de gamla, gulnade handlingarna. De ger i alla händelser och i all sin knapphet en psykologisk och tidshistoriskt intressant inblick i en "yrkesutövning", som till lättnad för alla hör till det länge sedan förgångna och begravda. Så mycket kan man dock sluta sig till av dem, att vilka än de orsaker kan ha varit, som tvingade en man på den tiden att fatta bödelsyxan, gjorde han det nog inte sorglöst och med lätt hjärta, att bli en villig bödel kunde säkerligen ingen "utbilda" sig till.

"Tvi sa Spiken då huvu kullrã"

Soldaten Spik var 5 fot och 9 tum lång och vid 49 år och 10 månaders ålder begär han avsked och "fås på sjuklighet".

Jag har letat igenom Spiktäppan med metalldetektor i hopp om att hitta bödelsyxan, men där fanns endast rostigt metallskrot.

KLAS LILJA berättade en gång, när det var tal om idrott och idrottsskador. När vi var unga fanns det inte så mycket redskap och hjälpmedel, som dom nu har. Redskapen fick vi hålla med själva. Vi hade bl.a. en tävling som gick ut på att pissa längst, vi tränade och tävlade en gång i veckan. Vi var fem stycken från Skansbacken och en från Heden, Herkes Isak. Vi fick ju så småningom en verklig snits på trycket, så efter en tid så fick vi lov att hugga upp en linja i Knussmyra på en 15-20 meter, där vi sen höll till hela den sommaren. Någon publik att tala om hade vi sällan.

Jag kommer ihåg en vinter när jag var ute på en jakttur uppåt Skramsens, så upptäckte jag på långt håll ute på en liten myr, en karl som betedde sej lite underligt. Han gick med långa steg fram och tillbaka, jag blev naturligtvis nyfiken och smög mej närmare. Då fick jag se att det var Herkes Isak. Bössan stod lutad mot ett träd och på en stubbe stod hans kaffeflaska. Han hade tydligen kombinerat jakten med lite tjuvträning för våra tävlingar, för nu såg jag att han gick fram till stubben tog sej en liten klunk ur flaskan, tog fram "tävlingsredskapet" och tryckte av med ett litet, men ändå hörbart stön, sen mätte han längden med stora kliv. Skakade bekymrat på huvudet, gick till stubben tog en ny klunk, samma procedur igen. Jag tyckte att det var synd att störa honom i hans viktiga sysselsättning, så jag fortsatte tyst förbi honom.

Men när jag efter någon timme var på väg hem igen utan tyngande jaktbyte, tänkte jag att det skulle vara intressant att höra hur träningen gått för honom så jag gick mot "hans myr". Men där var tomt, han hade tydligen tränat färdigt. "Banan" var väldigt upptrampad men några uppseendeväckande längder kunde jag inte, enligt de gula fläckarna i snön, uppmäta. Vid själva startplatsen syntes några blodfläckar, så jag förstod då att han var lite övertränad. Men för övrigt så klarade vi oss hyvsat från idrottsskador.

Som jag hörde det, Rålg-Päär.

Klipp ur "Grodblad"

De små stugorna i Sverige var inte byggda för en sådan väldig folkökning, och inte heller var det bra att det fanns så litet att äta när man förökade sig så mycket.

HÅVBERG OMKRING 1920.

Brita Magnusson med sina döttrar; Märta f. 1914, Elsa f. 1898, Alma f. 1904 och sonen Oskar f.1908.

Brita kom som nytexaminerad småskollärlarinna till Håvberg 1892, men efter giftermålet 1895 kom hon att ägna all tid åt familjen och gårdens sysslor. Prostén Granberg i Nås ansåg det högst olämpligt för en lärarinna att vara gift.

Från Anna Britta Runngård-Karlsson

**ROSÉNS DAMFRISERING
DALA-JÄRNA**

TEL. 0281-20133

*** SKÖRDETID 1999. ***
 * Från Margit Israels. *

Tog mitt skrivblock och satte mej på trappen och tittade på Olers Lasse som är ute och knippar halm, stora runda balar. Undrar just hur hans farfar Olers Erik skulle ha tyckt. Plirat och funderat. Ja det är andra tider nu.

Jag minns på 50-talet, då "Joven", Larv Erik och Olers Erik kom en söndagsmorgon i början av september, och skulle ta ut "skördedon" självbindaren. Far var också med, då skulle allt "ses över". Mattan dras i, kniven slipas fingerkollas, smörjas och garnet smöjas i. Då var det höst och dax att skära. Vi hjälptes åt att plocka ihop kärvarna som endera skulle på snes eller hässjas. Axen alltid åt ett håll.

Så kom tröskdagarna, samma då också. Allt skulle "gås igenom" så att det fungerade. Man körde in säden och även där var det lika, att axen helst skulle ligga åt samma håll. Kornfenor full både strumpor, skor och kläder, det fanns ju inga nylonkläder då, så att det halkade av. Jag var för liten för att vara med vid tröskverket, men ändå så fanns man på plats.

Det var roligt att höra gubbarna prata och skoja, det var en fin gemenskap som tyvärr är på återgång. Vid trösk var det också alltid något extra. God mat ofta med efterrätt och gott kaffebröd. "Joven" ville inte äta av min syster Birgits goda muffins; "Hä e flugur ti, ô papper kringôm. Hä e nô lurt" sa han och och drack sitt kaffe på bit och fat.

Vilken social och god kontakt alla hade då, man hjälptes åt. Nu går alla för sig själva, det är så bråttom, men man kan undra. Stora fina maskiner som gör allt detta, som var så självklart förr, och ändå så hinner man inte att umgås, har inte tid !!? Detta har skett nu under en tidsperiod på drygt 40 år. Jag har inget emot maskiner och hjälpmedel. Det jag är mest fundersam över är, vart tar tiden vägen som ingen tycks ha ? Gemenskapen ?

.....VI LÄMNAH NU 1900-TALET, VÄLKOMMEN TILL OSS FÖR ATT SE VÅRT NYA 2000-TAL!!

Åkerströms El AB

Snabb service en självklarhet för oss !

Telefon 0241-23270 vx. Fax 0241-23571

...DÅ LOVAR NI ALLTSÅ ATT ÅKA RAKA VÄGEN TILL BIL & MASKIN I JÄRNA...??

....DU SOM "GLÖMT" NYA LAGEN OM VINTERDÄCK, VÄLKOMMEN !!

BIL & MASKIN I DALA-JÄRNA AB

TEL. DALA-JÄRNA 0281-13344

NÅS 0281-595700

EN MAKABER AVSLUTNING PÅ EN KOMIDSOMMARFEST I SLUTET PÅ 1930-TALET.

Komidsommarfesten i Dala-Floda känner nog dom flesta till, det har ju varit en av de populäraste festerna här i Dalarna. På trettio och fyrtioalet var det vanligt att man cyklade långa sträckor till Dala-Floda för att roa sig, jag har hört av äldre människor att man kom per cykel ända uppifrån Malung. Det var under hemfärd från en av festerna som detta makabra inträffade och som denna berättelse handlar om. De flesta Näsbor vet nog att efter gamla landsvägen mellan Nås och Björbo, finns det en gammal gård med uthus och några lador. Gården var Bergslagets men arrenderades av en man som kallades för Vallboms Oskar, som drev ett litet jordbruk där, och platsen kallas fortfarande Vallboms. Om det var

av dåligt väder eller trötthet förtäljer inte historien, men ett gäng grabbar troligen från Dala-Järna, på hemväg från festen i Floda, hade beslutat sej att övernatta i höladorna vid Vallboms. Dom lade sej i höet och somnade snart men på morgonsidan blev det väl lite kallt och en av grabbarna som hade känt att det låg något mjukt bredvid dem, det visade sig vara en filt, vilken dom drog över sig och fortsatte att sova. På morgonen när dom vaknar, och reser sig upp för att fortsätta färden upptäcker dom att dom legat bredvid ett lik. Förmodligen blev det en ganska snabb hemfärd efter den vilan. Förklaringen till att det låg en död man i ladan var att brodern till Vallboms Oskar avlidit och tills hämtning kunde ske hade man burit ut honom i ladan och täckt över honom med en filt.

Mättjils Birger i Vansbro

....LÅT OSS TA HAND OM ALLA ERA HORIZONTALA TRANSPORTER, TMMER VED, GRUS OKKSÅVIDARE ÄVEN S.K. LIFTNING KAN VID BEHOV ORDNAS....!!

LB Bröderna
Låås Trafik AB
Alvägen 2 780 50 Vansbro

....DET BLIR ALLTID FULL FART NÄR VI KOMMIT IN I BILDEN..!!!!
RING 0281-71231 el. 10539

Efter att ha läst Margit Israels artikel om julskyltning i ett tidigare nummer, kom jag att tänka på en rolig episod, som hände första eller andra året som julskyltning anordnades i Nås. Det var i början av 1940-talet och Robert Persson från Fredriksberg hade öppnat järnhandel mellan Jontes och Ordenshuset, en liten oansenlig gråvit byggnad, och det blev väl kanhända en liten konkurrent till Ernst Matsson och Konsum. "Till skyltsöndagen skall jag i alla fall överträffa dem båda", tänkte han.

Några dagar före helgen, då det skulle ske, kommer NG:s Nisse in i affären, där Persson håller på med sina förberedelser. Han säger stolt till Nisse: "Jag undrar vad Ernst Matsson kommer att säga när han får se att jag har "rörligt" i fönstret? Det var ju något nytt på den tiden, med elektriska tåg och andra leksaker som rörde sig. Men Nisse låter sig inte imponeras utan svarar helt lugnt: "Jag kan tala om för dig, att Matsson inte skulle bry sig, om så hela den här affären stod och ruska" !! Men nog tyckte vi, och särskilt barnen, att det var trevligt.

Följande händelse har också anknytning till skyltsöndagen. Bajer Anders på Skansbacken och en kompis hade varit nere på "byn" och tittat i skyltfönstren och gissat vikten på en skinkan hos Tysk Erik. När de var på hemväg säger Anders; "Ja du, nu ha vi sitt ållting, nu a vi bärrå faster Karis skafferi fönster kvär"!

Anders lämnar många glada skratt efter sig. *Sjö Anna Sandviken.*

Lite om tjärstubbar och normmän!

av Gästgivar-Erik

Under sista kristiden var det en omfattande hantering av tjärstubbar på Heden. Bröderna Olsén hade retortugnar där de sönderhuggna stubbarna förbrändes till slutprodukten tjärolja och kol. Terpentin i stubbarna kunde inte avdunsta, blandat med tjäran blev det en lättflytande produkt; "tjärolja" som det gick att framföra motorfordon med.

Det var mest normmän anställda vid anläggningen, basen var en veteran från tidigare verksamhet på Heden. Relationerna mellan de anställda och basen var inte de bästa. Gösta Florén var på den tiden anställd på kontoret där, han berättade att en kväll kom basen in med andan i halsen och sa; "Nu a fur dömmä nörskar bett mä tä dra åt hälvete, je undrä hur vi skå ställä mä hä"!

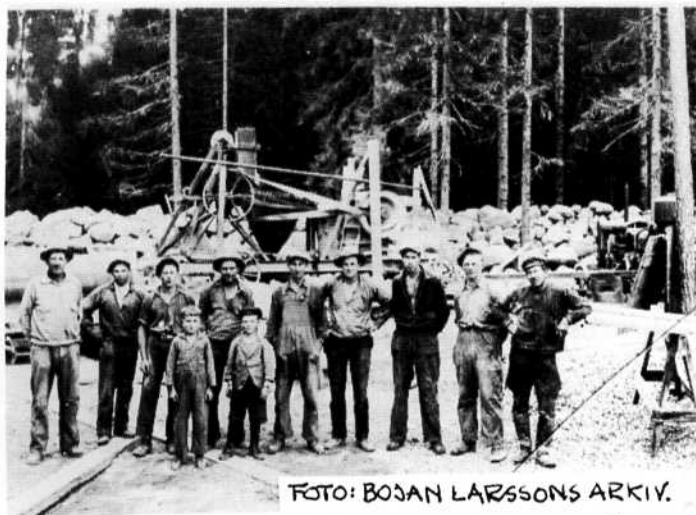

FOTO: BOJAN LARSSONS ARKIV.

**KROSSEN VID TRASUBÄCKEN
PÅ VÄGBYGGET, MELLAN NÅS OCH
DALA-JÄRNA 1932, VÄSTRA SIDAN.**
Där arbetade fr.v. Hemmings Per, Petrus, Okänd, Spännar Per, Bång Anders, Bajer Erik, Esbjörs Olov, Tore Hemming, Gösta Wallin. Pojkarna framför är Kästepers Erik och nu 74-årige Pellas Elov.

JULTÖMT'N.

Hä stå en tömtä ti glydjän på ställsskul' mä e lyktä ti handa.
Sjä går än neför stäkön ö letä ti spiltor ö bäs.
Än let ätt hästar sôm stog där förr, ö ätt gums'n Pällä,
sôm Nissä feck däre Frömäns.
Int nöstås där ställä sir tömt' n nörä djur.
Dä går än ut ö går runt på bakgåln eta fjösä ö letä där.
Män int nöstås sir än värkän kor än kälvär.
Än knäll ä tä svinstia, ö där äntligen får än ti grisar.
Än ställ sä ati döm ö kli döm på rydjän.
Än e gla att hä fanns nörä lävönde djur kvär på gåln.
Sö räk hän nörä höns, sôm geck ö sprättä ö hackä på backän.
Sjä tar än si lycktä ö mä sättjän på rydjän knäll än iväg ginum
skojän hem eta öss.
Runt går än där ö sittä, män ällt e sö tyst.
Förr geck än in där ä fanns ungär kvär.
Dä kam hän in mä sättjän ti handa ö plöck öpp paketar ö delt ut.
Vi add ställt ut en gröttällrek på trappa, int vet je var än va dä än
ät öpp gröt'n, män je fann tommä tällritjän däre veboa.
Höppös tömt'n va mätt inna än geck täbakör tä ställä ö la sä.
Je sir hur hä lysä ä lykta dä än knäll iväg.
Höppös än kôm nästä jul ö!!

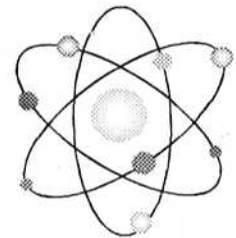
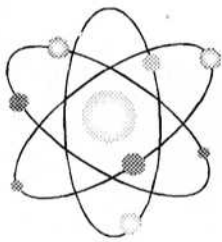
DETTA VAR EN ÖVNING I JÄRNAMÅL FRÅN LISA LISSJANIS.

...”har du hört att nu får även en vanlig lekman
läsa evangeliet i kyrkan”...?
.....”jadu, få si hur länji vi ä kvär AMEN, snart
vär ä fur ÅKÄJ !”

...kom ihåg, att den trevligaste
julklappen är en NÅSVARG !!!!

VI ÖNSKAR ALLA "VARGENS" LÄSARE EN
GOD JUL OCH ETT GOTT
NYTT ÅR 2000!

Togkomi

Åke

Mattias *ker*

Narskuro

 **Swede
electronics**

**TEL 0281-30400
FAX 30666**

En fängslande upplevelse.

I början på 1940-talet när jag körde ved och stubbar åt den nyligen startade Tjärfabriken i Heden, fick jag som medhjälpare på bilen, en man från Fredriksberg. Han var mycket trevlig

och underhållande. En gång när vi lastade efter vägen mellan Lindesnäs och Lövsjön kom en polisbil och parkerade framför lastbilen. Dom steg ur, och jag gick ned från bilen för att höra vad dom ville; *Jo, vi skall hämta den här mannen som du har med dig!!* Men då sa jag stopp, då får ni allt sätta er och vänta tills vi lastat färdigt ! Det gjorde dom, och min medhjälpare fick nästan en timme till i frihet ! Det var den dagens goda gärning. Medhjälparen såg jag inte till mera.

Helmer Johansson.
Foto. Bojan Larssons arkiv

Detta är Knut-Halvars Lasse med familj.

*Sonen Olov Lindahl på knäet,
sonen Knutes Per stående
mellan Lasse och gumman.
Lasse var en färgstark och
välkänd Frälsningssoldat.
Han bodde på Järknippan
hela livet, där han dog 1919.*

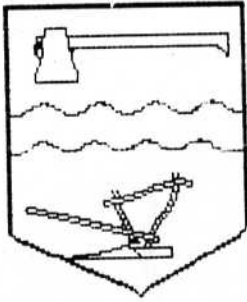
Kort och text Kathans-Axel

Julfest i början på 1940-talet, på den då så populära Frälsningsarmen.

Från vänster och uppifrån; Inga- Britt Hansson, Monica Flodin, Ulla Gustafsson, Ture Eriksson Börje Andersson, Sigge och Sören Eriksson, Ingemar Baier, Alice Wiklund Anna-Brita Gärds, Marianne Roth, Gun Olsson, Ingeborg Eriksson, Aina Eriksson, Inga, Birgit och Svea alla Eriksson, Astrid Tillman Anna-Britta Eriksson, Anna-Britta Runngård, Okänd soldat, Anna Halvarsson (Lissjanis), Okänd soldat, Ingrid (Inge) Larsson, Britt Eriksson, Ann-Gret Larsson, Astrid Olsson, Ingrid Eriksson, Maj Eriksson, Ingegärd Jansson, Majvor Wiklund, Lena Roth, Gunnel Larsson, Torsten Eirydh, Baier Torsten Olsson, Baier Greta Olsson.

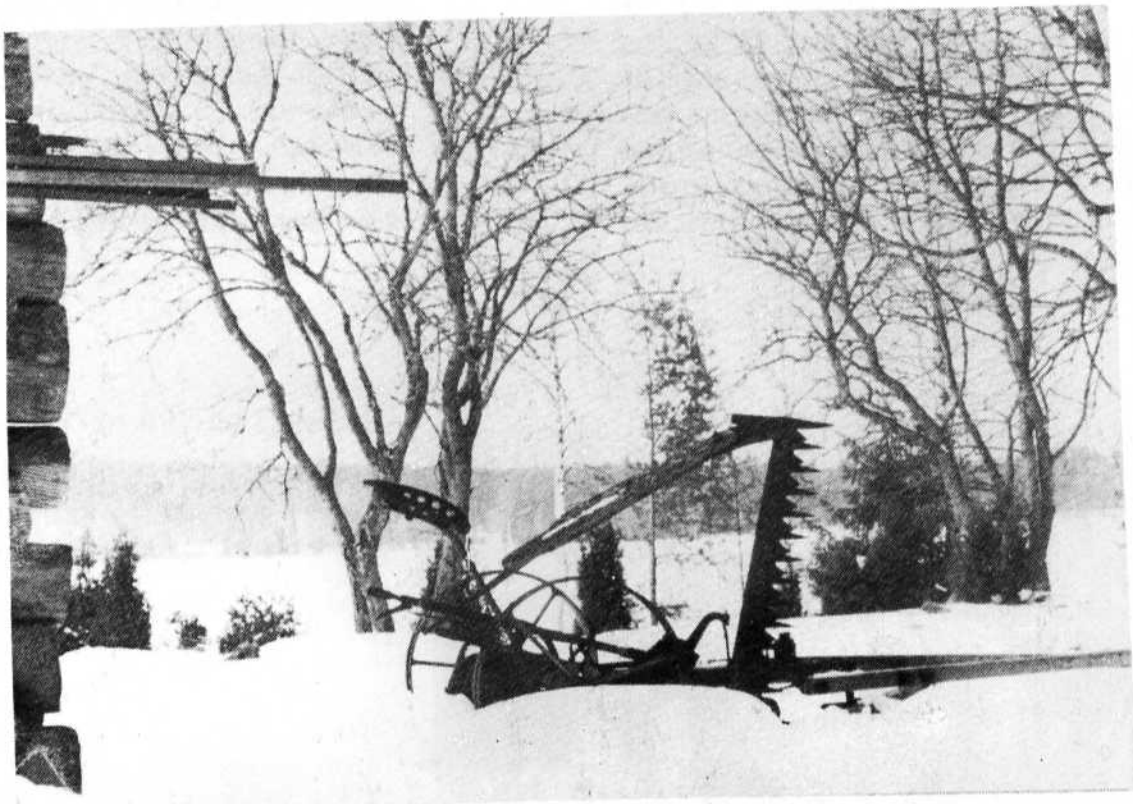
Foto från Gullvi Olsson, namnuppgifter: Majvor Nilsson.

Det börjar bli smått om dagar tills vårt 1900-tal är uträknat, och snart får vi läsa om hur mycket invånarantalet i Nås sjunkit det sista året och århundradet. Vi borde kanske bjuda hit några kineser, Kinas befolkning ökar med 15 miljoner innevånare per år. Med andra ord ; Kina växer årligen med en folkmängd som motsvarar ett medelstort europeiskt land !! Allt enligt en analys av I. Oja i tidningen VI. För övrigt har vi fått många bidrag även till detta nummer, men fortsatt att skicka oss dina upplevelser och bilder från 1900-talet. Bidragen kan som vanligt lämnas till Jont Åke eller Rälg-Päär, annonser och distribution, Hed Gunnar. Och till sist ett jättestort tack till alla annonsörer som så snällt ställer upp !

Vi önskar God Jul och trevlig övergång till vårt nya årtusende!!

Jont-Ake Rälg-Päär

MED DENNA BILD LÄMNAS VI NU 1900-TALET .

Foto Rälg-Päär